

1/15 Názvosloví dalších kyslíkatých kyselin

Složitější kyseliny

- místo počtu H se někdy uvádí počet O (předpona „oxo“) a centrálních atomů (H se dopočítá)
- např. kyselina heptaoxidisírová (hepta = 7, oxo = kyslík, di = 2, sírová = síra s ox. číslem VI): $\text{HS}_2^{\text{VI}}\text{O}_7^{-\text{II}} \rightarrow 2 \times 7 = 14; 14 - 2 \times 6 = 2 \Rightarrow \text{H}_2 \Rightarrow \text{H}_2\text{S}_2\text{O}_7$
- kyselina dekaoxotrifosforečná (deka = 10, oxo = kyslík, tri = 3, fosforečná = P s ox. číslem V): $\text{HP}_3^{\text{V}}\text{O}_{10}^{-\text{II}} \rightarrow 10 \times 2 = 20; 20 - 3 \times 5 = 5 \Rightarrow \text{H}_5 \Rightarrow \text{H}_5\text{P}_3\text{O}_{10}$

Kyseliny s triviálními názvy

- (nutno pamatovat, neodvozují se): HOCN = kyanatá, HNCO = izokyanatá, HONC = fulminová

Thiokyseliny

- thio \Rightarrow síra: kyslík(y) v molekule původní kyseliny se nahradí sírou (zbylé O jsou před S)
- např. kyselina thiosírová (z H_2SO_4) $\rightarrow \text{H}_2\text{S}_2\text{O}_3$, kyselina thiokyanatá (z HOCN) $\rightarrow \text{HSCN}$, k. tetrathioarseničná (z H_3AsO_4) $\rightarrow \text{H}_3\text{AsS}_4$, k. dithiomolybdenová (z H_2MoO_4) $\rightarrow \text{H}_2\text{MoO}_2\text{S}_2$, triviální názvy (vzorce se neodvozují): kyselina dithioničitá: $\text{H}_2\text{S}_2\text{O}_4$, kyselina dithionová: $\text{H}_2\text{S}_2\text{O}_6$

Peroxokyseliny

- „peroxo“ před názvem kyseliny udává záměnu 1 O za O_2 ; oxidační číslo každého O z O_2 je -I
- např. kyselina peroxidisírová (z $\text{H}_2\text{S}_2\text{O}_7$) $\rightarrow \text{H}_2\text{S}_2\text{O}_8$

Oxidy s nedefinovaným obsahem vody a stupněm polymerace

- možno používat zavedené názvy – např. kyselina cíničitá (H_2SnO_4), wolframová (H_2WO_4)...

Významné kyseliny

- kyselina sírová: žíravá, bezbarvá, olejovitá, hygroskopická kapalina, velmi dobře se mísí s vodou; přitom se zvyšuje teplota, ředí-li se kyselina vodou, musí se opatrně přidávat kyselina do vody (míchat) ne naopak!; význam - výroba chemikálií, průmyslových hnojiv, plastů, barviv, léčiv, výbušnin, elektrolyt akumulátoru v autech...
- kyselina siřičitá: slabá kyselina, zředěný roztok tvoří součást kyselých dešťů (do srážkových oblaků se dostává v důsledku činnosti člověka - spalováním uhlí a nafty, kdy vzniká oxid siřičitý, který s kapičkami vody tvoří kyselinu)
- kyselina uhličitá: jedna z nejslabších kyselin, existuje pouze ve vodném roztoku, součást kyselých dešťů; používá se na výrobu sodovek a limonád
- kyselina dusičná: žíravina, leptá kůži, dráždí dýchací cesty, reaguje téměř se všemi kovy (ne např. s Au a Pt), uchovává se v tmavých lahvích; na světle se rozkládá na jedovaté oxidy dusíku; použití: výroba průmyslových i vojenských výbušnin (např. dynamitu), barviva a průmyslová hnojiva; HNO_3 ve směsi s HCl (1:3) je označovaná jako „lučavka královská“ a rozpouští Au a Pt
- kyselina chlorná: slabá kyselina, snadno se rozkládá; ničí mikroorganismy, užití pro desinfekci vody, součást pracích, čistících a bělicích prostředků
- trihydrogenfosforečná: bezbarvá sirupovitá kapalina, pro výrobu léčiv, hnojiv, antikoroziní úpravy Fe materiálů, okyseluje nealkoholické colové nápoje, *sloučeniny* kyseliny trihydrogenfosforečné jsou *důležité pro metabolismus*
- kyselina trihydrogenboritá: je v parách některých sopek a horkých pramenů, tvoří bílé perleťové šupinky, ničí mikroorganismy, používá se ke konzervaci, 3 % roztok je borová voda (pro výplach očí)

Procvičování - napište vzorce kyselin, zpětně dle řešení odvoďte názvy

1) dichromová	13) isokyanatá	25) bromná
2) pentahydrotrifosforečná	14) dekaoxotrifosforečná	26) chloritá
3) jodovodíková	15) peroxoselenová	27) trihydrogenjodistá
4) chlorná	16) pentaoxorhenistá	28) pentahydrogenrhenistá
5) vanadičná	17) trithioarsenitá	29) selenová
6) manganičitá	18) kyanatá	30) sulfanová
7) trihydrogenrhenistá	19) dithiouhličitá	31) uhličitá
8) hexahydrogentelurová	20) sírová	32) dusičná
9) tetraoxorheničná	21) wolframová	33) hexahydrogenkřemičitá
10) trihydrogenjodistá	22) fosforitá	34) tetrahydrogendifosforečná
11) pentahydrogenjodistá	23) bromovodíková	35) dimolybdenová
12) trioxoarsenitá	24) chlorečná	

Řešení

1) $\text{H}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$	7) H_3ReO_5	13) HNCO	19) H_2COS_2	25) HBrO	31) H_2CO_3
2) $\text{H}_5\text{P}_3\text{O}_{10}$	8) H_6TeO_6	14) $\text{H}_5\text{P}_3\text{O}_{10}$	20) H_2SO_4	26) HClO_2	32) HNO_3
3) HI	9) H_3ReO_4	15) H_2SeO_5	21) H_2WO_4	27) H_3IO_5	33) H_6SiO_5
4) HClO	10) H_3IO_5	16) H_3ReO_5	22) HPO_2	28) H_5RhO_6	34) $\text{H}_4\text{P}_2\text{O}_7$
5) HVO_3	11) H_5IO_6	17) H_3AsS_3	23) HBr	29) H_2SeO_4	35) $\text{H}_2\text{Mo}_2\text{O}_7$
6) H_2MnO_3	12) H_3AsO_3	18) HOCN	24) HClO_3	30) H_2S	